

ПОГЛЯД СВЯТІЙШОГО ПАТРІАРХА КИЇВСЬКОГО І ВСІЄЇ РУСИ- УКРАЇНИ ФІЛАРЕТА НА АВТОКЕФАЛІЮ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

УДК 27-72

Тарас СИЧ

Мета статті – донести до суспільства працю визначного богослова сьогодення Святійшого Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета над визнанням УПЦ Київського Патріархату автокефальною Церквою і подоланням розділення православних в Україні.

За роки патріаршого служіння Українській Церкві Святійшим Патріархом Філаретом було сказано і написано дуже багато, тому аналізувати його богословські погляди, з одного боку, легко, бо є над чим працювати, але, з другого боку, досліджувати його світоглядні позиції важко, бо це є титанічна спадщина, в якій можна з легкістю загубитися.

Вказуючи на богослів'я патріарха, хтось може сказати, що тут особливого нічого не може бути, – воно просто православне або просто християнське. Але саме в тому, що одна і та ж Євангельська істина інтерпретується і подається по-новому, отримує свій поштовх до розвитку християнське богослів'я.

Так, свого часу питання надання автокефалії не мало нагальної необхідності, тому мало висвітлюється у працях отців і вчителів Церкви, натомість зараз це питання є досить актуальним у зв'язку з тим,

У статті проаналізовано проповіді, доповіді та інтерв'ю, виголошені Святійшим Патріархом Київським і всієї Руси-України Філаретом про автокефалію Української Церкви, зокрема чому ми повинні мати Помісну Церкву, як впливає розділення Церков на становлення Української держави та як подолати розділення в Українському Православ'ї.

Ключові слова: Патріарх Філарет, Церква, автокефалія, Помісна Церква, розділення, УПЦ Київського Патріархату, УПЦ МП.

Taras SYCH

PATRIARCH FILARET'S VIEW ON THE AUTOCEPHALY OF THE UKRAINIAN CHURCH

This article analyzes the sermons, reports and interviews that were made by Patriarch Filaret in respect of the autocephaly of the Ukrainian Church. In particular, the article discusses why we should obtain our local Church, how the division of Churches influences the formation of the Ukrainian state; and how we can overcome the division in Ukrainian Orthodoxy.

Key words: Patriarch Filaret; the Church; Autocephaly; local

Church; division; the Ukrainian Orthodox Church of Kyiv Patriarchate; the Ukrainian Orthodox Church of Moscow Patriarchate.

що утворилися нові держави, які згідно з 34-м Апостольським правилом мають право на отримання статусу Помісної Церкви. Зокрема і питання Української Церкви, яке в

цей час потребує невідкладного вирішення, особливо після Революції Гідності, анексії Криму та неоголошеної війни на сході України, де і саме українське суспільство рішуче виступило за створення єдиної Помісної Української Церкви з центром у Києві. Так, за право на автокефалію Української Церкви упродовж кількох десятиліть бореться великий богослов нашого часу Святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет.

Дивлячись зараз на Українську Церкву, її з упевненістю можна порівняти з початком християнства. Так, як гнали і знеславлювали перших християн, так само гнали і знеславлювали Українську Церкву, але як збільшувалося число християн у той час, так само і зараз збільшується Українська Церква. У час, коли Київський Патріархат хотіли знищити, Патріарх Філарет казав такі слова: «Наступ на Київський Патріархат не ослаблює, а, навпаки, зміцнює Київський Патріархат. Протягом ХХ століття від радянської влади ми терпіли і не таке, проте Церква залишилася – а радянської влади не стало. То хто переміг? У 1995 році Київський Патріархат теж хотіли знищити, але це набуло такого розголосу, що Київський Патріархат, навпаки, почав зростати, причому дуже швидко» [5].

Бачивши, як Російська Православна Церква намагається не допустити утворення в Україні єдиної Помісної Церкви, можна з впевненістю провести паралель з єврейськими книжниками і фарисеями, які різними способами намагалися не допустити розповсюдження християнства. Учні Ісуса Христа переслідували, садили по тюрмах, відлучали від синагоги, побивали камінням, проте нічого не могло зупинити проповідання Слова Божого. І мудрі слова тоді були сказані одним із членів Синедріону – Гамаліїлом: «Якщо це починання і це діло від людей, то воно зруйнується; а якщо від Бога, то ви не можете знищити його; стережіться, щоб вам не стати і богоборцями» (Діян. 5: 38–39). І сьогодні ми можемо твердо сказати, що утворення в Україні єдиної Помісної Церкви обов'язково буде. З цілковитою впевненістю можна назвати пророчими слова Патріарха Філарета, сказані в інтерв'ю газеті «Молодь України» за 26 грудня 1996 року: «Сьогодні в православ'ї ми поки меншість, але завтра будемо більшістю, а післязавтра – єдиними в Україні» [8, с. 327].

34-е Апостольське правило говорить нам: «Єпископам будь-якого народу належить знати першого серед них і визнавати його як главу, і нічого не робити, що було б понад їхню владу, без його вказівок; а кожний має робити тільки те, що стосується його єпархії та тих місцевостей, що належать до неї. Але й перший нехай нічого не робить, не спитавшись думки всіх. Тому що так буде одностайність і прославиться Бог через Господа у Святому Дусі, Отець, і Син, і Святий Дух» [3, с. 37]. З цього правила ми бачимо чіткий принцип, за яким Українська Церква має право бути автокефальною. Неодноразово на цьому наголошує Патріарх Філарет: «Як усі держави на Балканах після розпаду Оттоманської імперії утворили помісні Церкви, так само – після розпаду Радянського Союзу – на території Української держави повинна бути автокефальна Церква. І вона на сьогодні є – це Українська Православна Церква Київського Патріархату. Українська Православна Церква Московського Патріархату – явище тимчасове. Прийде час, коли в Україні буде єдина Помісна Православна Церква. Буде держава – буде Помісна Церква. Тому ми повинні молитися, аби Господь благословив Українську державу й Українську Православну Церкву Київського Патріархату» [7, с. 253], та в іншому місці доповнює: «Якщо утворюється незалежна держава – мусить бути і незалежна Церква. Таким шляхом йшли всі православні держави: і Росія, і Греція, і Грузія, і Болгарія, і Румунія, і Сербія. Чому Україна має бути винятком? Цей шлях обрав не я, його обрала Церква, бо це ж рішення було прийнято на Помісному Соборі, і весь єпископат, всі монастирі, навчальні заклади, духовенство і народ підтримали його. Я тільки очолював цей процес, але умови для нього створилися історично. І тому цей наш шлях – правильний. Тому ми впевнені, що перемажемо» [5].

Бачачи серйозний вплив Москви на Українську Церкву, тоді ще митрополит Філарет зрозумів, що якщо в Україні не буде Помісної Церкви з центром у Києві, то і не буде незалежної України. В одному з інтерв'ю митрополит Філарет підтвердив це: «Твердження про неканонічність Київського Патріархату висувуються Московським Патріархатом для того, аби утримати Українську Православну Церкву у своєму підпорядкуванні, а через Церкву й надалі справляти вплив на українську паству, власне, на весь народ України, який посмів вийти з орбіти інтересів імперії» [8]. Неодноразово застерігав Патріарх Філарет українську владу про вплив Росії на Україну через Церкву. Так, у своїй доповіді на II Всесвітньому форумі українців цьому пи-

танню Патріарх приділив багато уваги, зокрема сказав: «Московська патріархія розділила єдину Українську Православну Церкву на частини. Як тут не згадати римське гасло: “Розділяй і володйй”. Ось це церковне православне розділення чи не є небезпечним для Української держави?» [7, с. 301]. У тій самій доповіді патріарх наголошує на нагальній необхідності створення в Україні єдиної незалежної Церкви: «У цих умовах єдиним безальтернативним варіантом є створення в Україні єдиної Помісної Православної Української Церкви, відокремленої від Московського Патріархату. Цю ідею підтримують практично всі державники, починаючи з Президента, і насамперед православні українці. І дійсно, кому вигідно мати в Україні розділену на частини Православну Церкву? Українській державі? Звичайно, ні! Ослаблену Православну Церкву вигідно мати тим, хто мріє про “єдиную і неделимую”» [7, с. 303]. І зараз ми бачимо підтвердження цього, особливо у час, коли Україна стала перед загрозою втрати своєї незалежності, завдяки Українській Православній Церкві Київського Патріархату, її місіонерській діяльності і патріотизму вдалося зупинити наступ ворогів на Українські землі. Сам Патріарх говорить про це так: «Якби в Україні була незалежна Українська Церква, то цієї агресії з боку Росії не було б. А якби не було Київського Патріархату, то Путін вже був би в Україні» [9].

Часто Київський Патріархат називають неблагодатним або неканонічним, проте ці слова є пустими і нічим не підтверджуються, а значить – є неправдою. А чому це неправда? Перш за все тому, що «Дух дише, де хоче» (Ін. 3: 8), а в іншому місці Ісус Христос говорить: «По вірі вашій буде вам» (Мф. 9: 29). На цьому наголошує Святійший Патріарх Філарет: «Без благодаті Святого Духа вірити людина не може! Апостол Павло коринф’янам ясно написав, що той, хто сповідував Ісуса Господом, тобто Сином Божим, має дар Святого Духа. Ми маємо віру? Маємо. Раз маємо віру, значить віра, за апостолом Павлом, по благодаті Святого Духа. І тому ті, які кажуть, що віруючі Київського Патріархату “безблагодатні”, – це такі ж неправдомовці, як і диявол, батько їх» [4]. Ми всі бачимо, що не можна весь час обманювати, бо це все – від диявола, а правда від Бога, а Бог не може бути переможений, тому правда завжди восторжествує, а будь-яка неправда рано чи пізно буде знищена. «Церква Російська говорила неправду на нашу Церкву? Говорила. Якби наша Церква не була від Бога, то, як говорив великий вчитель юдейський Гамаліїл, “якщо це діло, яке проповідували апостоли, не від Бога, то воно

загіне. А якщо від Бога, то бійтесь, щоб ви не стали богопротивниками". Так і Московський Патріархат: говорили неправду, то нехай подумують, чи будуть вони існувати в майбутньому... І тому ясно: хто з правдою – з тим Бог, а хто з неправдою – з тим диявол. І коли зіткнуться ці дві сили – Божественна правда і диявольська неправда – то хто переможе? Переможе Божественна правда», – зазначає Патріарх Філарет [4].

Зараз ми бачимо, як переходять парафії з Московського Патріархату в Київський, люди бажають мати єдину Помісну Церкву. Про це свідчать і соціологічні опитування, згідно з якими УПЦ Київського Патріархату підтримує більшість населення України [2]. Тож ми вже бачимо здійснення слів Патріарха Філарета: «Сьогодні наші Церкви роз'єднані, але ми твердо віримо, що недалекий той час, коли всі Православні Церкви в Україні воз'єднаються в одну Помісну Православну Церкву» [6].

Багато хто стверджує, що релігійна ситуація, яка зараз є в Україні, влаштовує всіх, – але це неправда. Найперше тому, що Церква відіграє дуже важливу роль у справі державотворення, в моральному вихованні людей, а особливо дітей та молоді. «Без духовних підвалин не можна створити міцну державу, бо історія свідчить, що всі держави мали в основі духовні цінності, свою національну ідею, а носієм цих цінностей була і є Церква. Розділення українського православ'я на частини і підпорядкування його іншому центру – чи то Москві, чи то Константинополю – не відповідає інтересам Української держави. Україні потрібна єдина Православна Помісна Церква, рівна з іншими Помісними Православними Церквами. Тому всі перешкоди, які постають на шляху об'єднання українського православ'я, від кого б вони не виходили, є антидержавницькими й антиукраїнськими» [7, с. 403]. Окрім цього, Церква є запорукою міцної сім'ї. Перед Церквою і державою стоїть ще одна дуже важлива проблема: це утворення сім'ї, здорової і міцної, бо сім'я є основою суспільства і держави... Любов між подружжям, любов між батьками і дітьми є основою міцної сім'ї. На егоїзмі й відсутності християнського терпіння не можна побудувати міцну сім'ю. Любов – це дар Божий, і його треба оберігати і збагачувати. Без Бога, без цього джерела любові, не можна виховати людей добрими, милосердними, мужніми і працьовитими. Тому перед Церквою, державою і суспільством стоїть важливе завдання: підготувати молодь до створення здорової, міцної сім'ї, а це значить, що треба з дитинства виховувати чесного сім'янина і доброго громадянина [7, с. 403].

Тому, як ми бачимо, в Україні мусить бути єдина Церква, яка буде стояти на моральних і духовних засадах українського суспільства і яка буде виховувати у своїх прихожанах любов до Бога, батьків та батьківщини, і ніякі лихі задуми наших ворогів не зможуть бути втіленими на нашій землі. А те, що ми зараз не є визнаними світовим православ'ям, – наслідки впливу політичних чинників. Через такий процес пройшла третина автокефальних Церков, але Господь складав так обставини, що всі вони стали Помісними Церквами, і так буде з Українською Церквою, тому що ми стоїмо на засадах правди, а де правда – там і Бог. Тому з нами правда, з нами Бог, з нами перемога!

1. Біблія, або Книги Священного Писання Старого та Нового Завіту в українському перекладі з паралельними місцями та додатками. – К.: Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2004. – 1407 с.
2. Биченко А. Ставлення громадян України до деяких релігійних лідерів та до створення Єдиної Помісної Православної Церкви [Електронний ресурс] / Андрій Биченко // Центр Разумкова. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://razumkov.org.ua/ua/napryamki/sotsiologichni-doslidzhennia/stavlennia-hromadian-ukrainy-do-deiakyx-relihiinykh-lideriv-ta-do-stvorennia-yedynoi-pomisnoi-pravoslavnoi-tserkvy>
3. Книга правил святих апостолів Вселенських і Помісних соборів, і святих отців. – К.: Видавничий відділ Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2008. – 368 с.
4. Проповідь Святійшого Патріарха Філарета у День Святого Духа, виголошена у Свято-Троїцькому соборі м. Луцька [Електронний ресурс] // Офіційний сайт УПЦ КП. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cerkva.info/patriarch/propovid-sviatiishoho-patriarkha-filareta-u-den-sviatoho-dukha-vyholoshena-u-sviato-troitskomu-sobori-m-lutska>
5. Росія використовує Московський Патріархат як інструмент для впливу на Україну: [інтерв'ю з Патріархом Філаретом / записав Віталій Карпенко] // Універсум. – 2011. – №5–6 (211–212) (червень – липень). – С. 16.
6. Слово Святійшого Патріарха Філарета біля пам'ятника святому рівноапостольному князю Володимиру Великому [Електронний ресурс] // Офіційний сайт УПЦ КП. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cerkva.info/patriarch/slovo-sviatiishoho-patriarkha-filareta-bilia-pamiatnyka-cv-rivnoap-kniazia-volodymyra-velykoho>
7. Філарет, Патріарх. Доповіді. Том 5. – К.: Видавничий відділ Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2003. – 512 с.
8. Філарет, Патріарх. Інтерв'ю. Том 6. – К.: Видавничий відділ Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2003. – 744 с.
9. Якби не було Київського Патріархату, то Путін вже був би в Україні: [інтерв'ю з Патріархом Філаретом / записав Леонід Фросевич], [Електронний ресурс] // Український репортер. – Режим доступу до ресурсу: <http://ukrreporter.com.ua/politic/patriarch-filaret-yakby-ne-bulo-kyyivskogo-patriarhatu-to-putin-vzhe-buv-by-v-ukrayini.html>